

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI
AJINIYOZ NOMIDAGI NUKUS DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

O'ZBEK ADABIYOTI KAFEDRASI

"O'ZBEK ADABIYOTI TARIXI"
FANIDAN
SEMINAR MASNG'ULOTLARI TOPSHIRIQLARI ISHLANMASI

5141100 - O'zbek tili va adabiyoti bakalavr
ta'lim yo'nalishi talabalari uchun

Tuzuvchi S.Bekchanova

NUKUS-2010

SO'Z BOSH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan keyin ta'lim sohasida ulkan islohatlar amalga oshirildi. Bu islohatlar, birinchi galda, yangi davrda malakali mutaxassislarni tayyorlashga qaratildi. Ta'lim sifatini oshirish, talabalarga zamonaviy talablarga mos bilim berish, ta'lim va tarbiya uyg'unligini ta'minlash asosiy vazifalarga aylantirildi. Shu nuqtai nazardan kelib chiqib adabiyot fanlariga o'quv rejalarida seminar mashg'ulotlari kiritildi.

Ma'lumki, mavzuning butun masalalarini to'liq o'zlashtirishda uning mohiyatini anglatishda talabalarda badiiy asarlarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishda, mustaqil fikrlash, muhokama, mushohada qilish qobiliyatini rivojlantirishda seminar mashg'ulotlari katta ahamiyatga ega. Seminar mashg'ulotlarining maqsad va vazifalari ham yuqoridagilardan kelib chiqadi.

Bir necha yillik tajribalar shuni ko'rsatdiki, talabalar badiiy asarni tahlil qilish masalasiga yuzaki karaydilar. Aksincha, asarning yaratilish tarixi, adabiyotda o'rganilishi, syujeti, obrazlar faoliyati kabi jihatlarini ochib berish bilangina kifoyalanadilar. Asarning badiiy xususiyatlari, g'oyasi, obrazlarning ijtimoiy mohiyati, til xususiyatlari talabalar nazaridan chetda qolib ketaveradi. To'g'rirog'i, shu nuqtai nazardan asarni baholay olmaydilar. Filologiya fakulteti talabalarida seminar mashg'ulotlari orqali badiiy asarni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish ko'nikmasini shakllantirish, rivojlantirish mumkin.

Seminar mashg'ulotlarini tashkil qilishda bir qancha holatlarni hisobga olish kerak. Bular:

- davr ijtimoiy-siyosiy hayoti, davr mafkurasi yuzasidan tushunchaga ega bo'lish;
- shu davr adabiyoti uchun xos xususiyatlar bilan tanishish;
- Yozuvchi shoirlar ijodidagi o'ziga xosliklarni, asarlarining mavzu doirasi, g'oyaviy-badiiy xususiyatlarini, asarlardagi obrazlar talqinini bilish, obrazlarni tahlil qila olish.

Demak, seminar mashg'ulot mavzusida yuqoridagi uch muhim jihat o'z ifodasini topish kerak. Asarda aks ettirilgan davr voqealari, tarixni anglamay turib, ularning ijtimoiy mohiyatini tushunish, tushuntirish haqida so'z bo'lishi mumkin emas, davrning ijtimoiy-siyosiy qiyofasi, mafkurasi haqida biror ma'lumotga ega bo'linmas ekan, asarda ilgari surilgan g'oya, maqsad chuqur anglab yetilmaydi. Va nihoyat davr adabiyotiga xos muhim xususiyatlar, mavzular, uslublar, vaznlar, janrlar, turlar jihatidan o'ziga xosligi kabi masalalari haqida keng va atroflicha bilimga ega bo'lish asarni tahlil qilish asarni tahlil qilish jarayonini ancha osonlashtiradi.

Seminar mashg'ulot mavzularini tuzishda, avvalo, talabaning mustaqil fikrlash ko'nikmasini hosil qilish jihatini e'tiborga olinishi lozim. Ayniqsa, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy qilish, qo'llash birinchi galdagi vazifalardandir. Biz mazkur ishda mavzularni muammoli tashkil etish, hamkorlik pedagogikasi kabi usullardan foydalangan holda tuzishga harakat qildik. Agar mashg'ulotda o'quvchilarni fikrlashga undaydigan, asarni badiiy tahlil qilishga o'rgatuvchi savol-topshiriqlar berilsa, pedagogik texnologiyani darsga tadbiq qilish uchun qadam qo'yilgan bo'ladi.

Seminar mashg'ulotlar mashg'ulot mavzusi, mashg'ulotlar yuzasidan topshiriq, reja, badiiy matn, adabiyotdan iborat.

Topshiriqda mashg'ulot mavzusi xususiyatidan kelib chiqqan holda, asosiy e'tibor

qaratilishi lozim bo'lgan nuqtalar haqida so'z yuritiladi. qaysi manbalar: badiiy matn, ilmiy-tanqidiy risola, maqola, monografiyalardan foydalanish mumkinligi ko'rsatiladi. Shuningdek, shoir yoki yozuvchining yod olinishi lozim bo'lgan asarlari, sharhlanishi kerak bo'lgan asarlari uqtiriladi.

Rejada muhokama etilishi kerak bo'lgan masalalar aks etadi. Bu masalalar shunday tanlanishi kerakki, unda talaba tayyor fikrlardan, qolipga tushgan qarashlardan foydalana olmasin, balki mustaqil fikrlashga imkon tug'dirilsin.

Badiiy matn seminar mashg'ulotda eng muhim zaruriy element hisoblanadi. Aslida seminar mashg'ulot o'tkazishning bosh maqsadi talabalarni badiiy asar matni bilan tanishtirish, uni o'qitishdir. Mashg'ulot davomida adibning faqat bir-ikki asarini emas, balki boshqa asarlari yuzasidan ham qo'shimcha savollar orqali so'rash mashg'ulotning qimmatini oshiradi.

Istiqlof talabidan kelib boshqa fanlarda bo'lgani kabi adabiyotda ham yangicha qarashlar ifodasini topdi va topmoqda. Seminar mashg'ulotning adabiyotlar ro'yxatida yangi ilmiy tadqiqotlar, gazeta va jurnallarda chop qilinayotgan maqolalar o'rin olishi darkor.

O'zbek adabiyoti masalalari hali chuqur o'rganishni talab qilmoqda. Uni talabalarga seminar mashg'ulotlari orqali o'rgatish borasida ham hali izlanishlar davom etmoqda. Bu ishimiz shu yo'nalishdagi dastlabki urinishlardan biri. Shu bois unda ba'zi kamchiliklar bo'lishi tabiiy. Ish yuzasidan bildirilgan fikrlar, maslahatlarni e'tiborga olib, uni takomillashtirib boramiz.

"Jadid va milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti"

1-mavzu

Mahmudxo'ja Behbudiyning "Padarkush" dramasida ma'rifatparvarlik, motivlari

Reja:

1. Asar qahramonlari haqida
2. Asarda ko'tarilgan masala
3. Asarning tarbiyaviy ahamiyati

ADABIYO TLAR:

1. Vatan va millat muqaddasdir Ma'naviyat Toshkent, 2000 yil
2. Milliy uyg'onish. Ma'naviyat, Toshkent, 2004 yil
3. Behbudi va jadidchilik "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" 1990 yil. 3-4 son 19,26 yanvar
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. O'zbekiston, Toshkent, 1997 yil.
5. Jadidchilik: islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999
6. <http://www.G'G'o'zbek-adabiyoti.com>

2-mavzu

A.Avloniy she'riyatida vatanparvarlik va millatparvarlik g'oyasining badiiy talqini

Reja:

1. Avloniy she'riyatida ma'rifat va milliy uyg'onish g'oyalari
2. Avloniy she'riyatida vatanparvarlik g'oyalari
3. Shoir she'riyatida ijtimoiy motivlar

ADABIYO TLAR:

1. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. "O'qituvchi", Toshkent. 1999 yil.
2. Milliy uyg'onish. Universitet.1993.
3. Sh.Rizayev Jadid dramasi. Toshkent. "Sharq" nashriyot matbaa konserni. 1997.
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston, 1997.
5. A.Jalolov XIX asr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
6. B.Qosimov, U.Dalimov. Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
7. Jadidchilik: islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999 y.
8. <http://www.G'G'o'zbek-adabiyoti.com>

3-mavzu

A.Qodiriyning satirik asarlarida xarakter yaratish mahorati

Reja:

1. "Kalvak Mahsumning xotira daftaridan" asarida hajviy xarakterlar
2. "Toshpo'lat tajang nima deydi?" asarida hajviy xarakterlar
3. "Shirvon xola nima deydi?" satirik asarida hajviy xarakterlar

ADABIYOTLAR:

1. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
2. B.qosimov, U.Dalimov ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
3. "Jadidchildik: islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash" Toshkent. 1999
4. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>

4-mavzu

"O'tkan kunlar" romanida sevgi-muhabbat talqini

Reja:

1. Asar qahramonlari Otabek va Kumush bibi o'rtasidagi muhabbat.
2. Otabek va Zaynab timsoli.
3. Asardagi timsollar.

ADABIYOTLAR:

1. Vatan va millat muqaddasdir. Ma'naviyat Toshkent. 2000
2. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
3. B.qosimov, U.Dalimov Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston. 1997.
5. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>

5-mavzu

"O'tkan kunlar" romanida milliy va umuminsoniy qadriyatlarining badiiy talqini

Reja:

1. Asarda o'zbek xalq xayotining aks etishi.
2. Asarda inson erki va muhabbat masalasi.
3. Asarda umuminsoniy qadriyatlar.

ADABIYOTLAR:

1. Vatan va millat muqaddasdir. Ma'naviyat Toshkent. 2000
2. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
3. B.qosimov, U.Dalimov ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston. 1997.
5. Jadidchildik: islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999
6. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>

6-mavzu

"Mehrobdan chayon" romanida davr va shaxs talqini

Reja:

1. Asarda davr talqini.
2. Asar qahramonlari taqdiri talqini.
3. Asarda shaxs talqini.

ADABIYOTLAR:

1. Vatan va millat muqaddasdir. Ma'naviyat Toshkent. 2000
2. A.Jalolov. XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
3. B.qosimov, U.Dalimov ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston. 1997.
5. Jadidchilik: islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999
6. <http://www.G'o'zbekadabiyoti.com>

7-mavzu

Fitrat she'riyatining g'oyaviy badiiy xususiyatlari

Reja:

1. Shoir she'rlarida yurt vatan qayg'usining tasvirlanishi.
2. Shoir she'riyatida ijtimoiy ohanglar.
3. "Mirrix yulduziga", "Shaytonning tangriga isiyoni" she'riy dramalari.

ADABIYOTLAR:

1. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. "O'qituvchi", Toshkent. 1999 yil.
2. Milliy uyg'onish. Universitet.1993.
3. Sh.Rizayev Jadid dramasi. Toshkent. "Sharq" nashriyot matbaa konserni. 1997.
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston, 1997.
5. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
6. B.qosimov, U.Dalimov. Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
7. Jadidchilik:islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999 y.
8. <http://www.G'o'zbekadabiyoti.com>

8-mavzu

Fitrat-dramaturg.

Reja:

1. "Chin sevish", "Hind ixtilochilari" dramalari.
2. Ularda vatan taqdiri, bid'at-xurofat, ilmsizlik oqibatini ko'rsatishi
3. Fitrat dramalarida xind mavzusi

ADABIYOTLAR:

1. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. "O'qituvchi", Toshkent. 1999 yil.
2. Milliy uyg'onish. Universitet.1993.
3. Sh.Rizayev Jadid dramasi. Toshkent. "Sharq" nashriyot matbaa konserni. 1997.
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston, 1997.
5. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
6. B.qosimov, U.Dalimov. Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
7. Jadidchilik:islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999 y.

8. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>

9-mavzu

"Abulfayzxon" tragediyasida davr va shaxs fojiiyasi talqini

Reja:

1. "Abulfayzxon" dramasi
2. Asardagi qahramonlar
3. Yozuvchi asarida Buxoro tarixidagi davrlar tasviri.

ADABIYOTLAR:

1. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. "O'qituvchi", Toshkent. 1999 yil.
2. Milliy uyg'onish. Universitet.1993.
3. Sh.Rizayev Jadid dramasi. Toshkent. "Sharq" nashriyot matbaa konserni. 1997.
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston, 1997.
5. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
6. B.qosimov, U.Dalimov. Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
7. Jadidchilik:islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999 y.
8. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>

10-mavzu

Cho'lpon she'riyatida erk, ozodlik motivlari

Reja:

1. "Buzilgan o'lkaga" she'ri
2. "Amalning o'limi" she'ri
3. Cho'lpon she'rlarida erk ozodlik masalasi

ADABIYOTLAR:

1. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. "O'qituvchi", Toshkent. 1999 yil.
2. Milliy uyg'onish. Universitet.1993.
3. Sh.Rizayev Jadid dramasi. Toshkent. "Sharq" nashriyot matbaa konserni. 1997.
4. A.Aliyev. Istiqlol va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston, 1997.
5. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
6. B.qosimov, U.Dalimov. Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
7. Jadidchilik:islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999 y.
8. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>

11-mavzu

Cho'lpon she'riyatida davr va shaxs fojiasi

Reja:

1. Jadidchilik va Cho'lpon she'riyati.
2. "Kuz" she'ri tahlili.
3. "Xazon" she'ri tahlili.

ADABIYOTLAR:

1. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. "O'qituvchi", Toshkent. 1999 yil.
2. Milliy uyg'onish. Universitet.1993.
3. Sh.Rizayev Jadid dramasi. Toshkent. "Sharq" nashriyot matbaa konserni. 1997.
4. A.Aliyev. Istiqlool va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston, 1997.
5. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
6. B.qosimov, U.Dalimov. Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
7. Jadidchilik:islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999 y.
8. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>

12-mavzu

"Kecha va kunduz" romanida psixologizm

Reja:

1. "Kecha va kunduz" asarining mavzusi va g'oyasi.
2. Romanda psixologik tasvir vositalari.
3. Asardagi qahramonlari tasvirida psixologizm.

ADABIYOTLAR:

1. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. "O'qituvchi", Toshkent. 1999 yil.
2. Milliy uyg'onish. Universitet.1993.
3. Sh.Rizayev Jadid dramasi. Toshkent. "Sharq" nashriyot matbaa konserni. 1997.
4. A.Aliyev. Istiqlool va adabiy meros. Toshkent. O'zbekiston, 1997.
5. A.Jalolov XIXasr oxiri XX asr boshlaridagi o'zbek adabiyoti. Toshkent. 1991 y.
6. B.qosimov, U.Dalimov. Ma'rifat darg'alari. Toshkent. "O'qituvchi" 1990
7. Jadidchilik:islohat, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. Toshkent. 1999 y.
8. <http://G'G'www.G'G'o'zbek.adabiyoti.com>